

Kroz 10 škalic od Skrbčić do

I ma raznih domišljatih načina da se prolaz kroz *gromaču* ili prijelaz preko nje omogući ljudima, a zapriječi stoci, na Krku poglavito ovcama: *zatoka/zakota*, *lesa*, obične ili konzolne stepenice,... Jedan od njih je i **škalic**, brižljivo konstruiran uski vertikalni procijep u gromači, širok tek toliko da kroza nj čovjek može provući noge, jednu po jednu, a preuzak za ovcu da tuda prođe kamo ne bi smjela. Škalic omogućuje **najbrži** prolaz kroz gromaču – nema gubitka vremena na penjanje preko gromače (običnim ili konzolnim stepenicama) ili otvaranja i zatvaranja *zatoke/zakote* ili *lese*.

U idealnom slučaju se škalic sastoji od dva vertikalna monolita, a ako takvih nema pri ruci, izgradi se od pažljivo naslaganih krupnih kamenih blokova, tako da bude otporna na neoprezno korištenje. Budući da je osnovna ideja da se kroz nju može proći brzo, ne smije biti krhka.

Dobro izvedena škalic je preuska da bi se kroz nju provukla odrasla ovca, ali što je s janjetom, može li se ono provući? To sam pitao nekog pastira, a odgovor je bio "Može, ali neće kroz nju na drugu stranu bez matere. Ako i prođe, odmah će se vratiti k njoj." Naravno, nisam trebao ni pitati, mogao sam se tome i sam domisliti... No nedavno sam se uvjerio da takva "automatska kočnica", naravno, ne vrijedi za janje koje jest bez matere – takvo će projuriti kroz škalicu u susret prvom ljudskom biću koje spazi, i teško ga se riješiti. Ti kroz sljedeću škalicu u drugi *drmun*, a ono uporno za tobom...

Za one koji bi to rado "proguglali", na engleskom je škalic "squeeze stile", pa neka je sa srećom. I nemojte se čuditi – pa naravno da su i britanski i irski pastiri i težaci imali iste potrebe, istu pamet, pa onda i ista rješenja kao i ovi naši bodulski.

U engleskoj sjevernoj pokrajini Yorkshire škalic je poznata pod pomalo nepriličnim (ali duhovitim) nazivom "fat ladies' stile", no u interesu ravnopravnosti spolova valja istaknuti da ih zapadno od sredogorja Pennines zovu "fat man's agony". U svakom slučaju, ma gdje škalic bila i ma kako je ondje u šali nazivali, istina je da su u prednosti vitki i dugonogi... Za one kraćih nogu se na njezinom dnu obično nalazi plosnati kamen kao prag, koji donekle pomaže ljudima, ali ne i ovcama.

Najljepša zbirka škalic za koju znam je moj omiljeni "put kroz deset škalic", pje-

šačka staza od sela Skrbčić do zaselka Picik, oboje u Šotoventu. Staza je kratica koja prolazi kroz niz drmuna, a škalice omogućuju brz prolaz kroz gromače koje ih dijele, bez gubljenja vremena. Drmuni su uglavnom zašumljeni, što je ljeti vrlo ugodno.

Od Skrbčić valja najprije krenuti neasfaltiranom cestom na jugoistok. Prva škalic je uz njezin desni rub, oko 700 metara od početka "makadama", a stotinjak metara nakon odašiljača mobilne telefonije. (Ne, neću navesti GPS koordinate lokacije – prošetajte potpuno "klasično", otvorite oči i um.) Put od prve do desete škalice je dug tek 1.2 km, pa se bez žurbe može preći za dvadesetak minuta. Naravno, ako se putem zabavite fotografiranjem škalic, što vjerojatno hoćete, šetnja može potrajati i tri puta dulje, no i to je još uvijek najviše jedan sat.

Ova škalic (8.) je vrlo "user-friendly" (hrvatski: "prilagođena korisnicima")...

... ali poneke od njih (npr. ova, 6.) baš i nisu udobne za svakoga.

Osip Morožin Barba (1926. - 2016.)
22. kolovoza 2004.

Savjesni Barba mi nije dao da slikam 10. škalicu dok on ne poredi gromaču s čijeg se vrha bilo odronilo nešto kamenja. (29. studenog 2014.)

Picika

Taj čarobni put mi je pred dva desetljeća otkrila moja puntarska *suseda* Marija Kosić (rođena Morožin), koja je u Piciku provela djetinjstvo i svakog dana njime kretala u školu u Vrh. U Piciku su nekoć bile trajno nastanjene tri porodice, sve do 1973. ili 1974., kada ga napuštaju i sele u obližnji Skrbčić. Time si je i Marija olakšala đlački život, ali škalice iz djetinjstva nije zaboravila. I tako sam jedne nedjelje, 23. srpnja

2000. godine, osvanuo u selu Skrbčić, gdje me gostoljubivo dočekao njezin otac Osip Morožin Barba i uputio me kamo da krenem.

Prva, početna škatica, uz rub "makadama", je **dvostruka – tri monolita** i između njih **dva prolaza**, od kojih svaki vodi u drugi, odvojeni drmun – jedino takvo graditeljsko rješenje kakvo sam igdje vidio. Genijalno! Svaka čast "dizajneru" (naža-

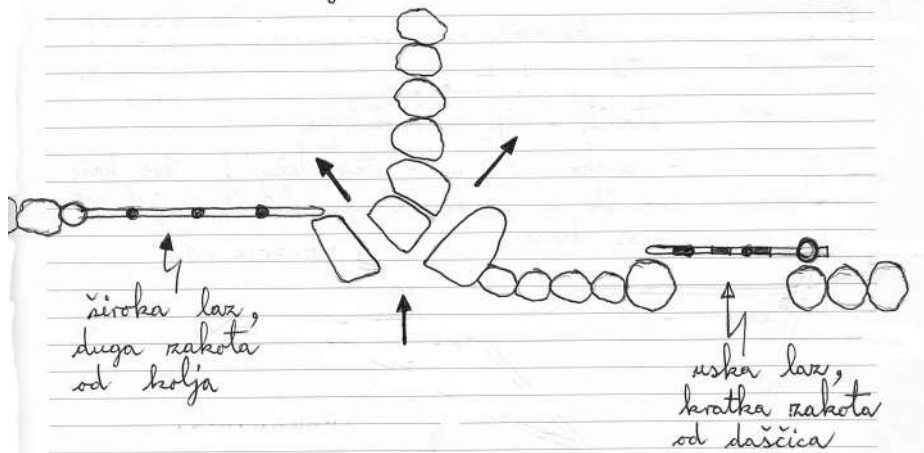
lost, zasada nepoznatom), a i mig svima da se to razglasi i, moguće, na neki način zaštiti. Ne sumnjam da bi npr. u Velikoj Britaniji takva graditeljska poslastica bila zaštićeni spomenik kulturnog nasljeđa i prepoznata kao turistička atrakcija.

Kako između mojih posjeta tom lokalitetu prođe i po nekoliko godina, svaki puta se iznova pitam kroz koji od dvaju procijepa prve škalice valja krenuti prema Pi-

- 1. škalica je dvostruka:

Prva, početna, dvostruka škalica, kako sam je skicirao 23. srpnja 2000.

ciku, kroz lijevi ili kroz desni. Nikako to zapamtiti, a oba puta izgledaju podjednako "uvjerljivo". Konačno sam kao mnemotehničko pomagalo iskoristio HDZ-ovu duhovitu predizbornu promičbenu krilaticu "Leve iti ne!" - dakle, kroz **desni**. No ako to i zaboraviš, pogreška se ne plaća skupo - ako nakon svega stotinjak metara ugledaš drugu škalicu, na dobrom si putu, a ako ne, vrati se do prve i kreni drugim odvojkom. (Naravno, i lijevi put vodi nekamo, ali ne u Picik.)

Prepisujem iz svoje terenske bilježnice, uz nužni minimum stilskog dotjerivanja, zabilješku od 23. srpnja 2000. godine: "Gromače su *unjulice*, dosta megalitske i *niske*, uglavnom do pojasa - nekada su bile pokrivene *trnom* do "normalne" visine, što je razumna kombinacija na terenu gdje je kamena relativno malo, a vegetacije ima u izobilju."

Dalje piše: "Od 10 *škalic* samo je jedna "otvorena", tj. udelana je *laz* pokraj nje." To je sedma po redu, no tada nisam bio primijetio da je "otvorena" i druga, samo

je laz pored nje bila zagrađena i prikriivena gusto naslaganim granjem. 30. kolovoza 2017. je još uvijek bilo tako, ali 9. veljače 2019. zatekao sam taj otvor slobodan, bez granja, i tada ga po prvi puta uočio.

Glede "prilagođenosti korisniku", ima ih raznih, ali deseta škalica, ona pred samim Picikom, je zaista "opaka" - tuda ni *jančić* bez matere ne bi prošao.

Na obilježenim izletničkim stazama na području grada Krka je put od Skrbčić do Picika označen po zaobilaznoj, dvostruko duljoj stazi, a ne po ovoj fascinantnoj "insajderskoj" kratici kroz deset škalic. Tom se kraticom u (ne tako davnoj) prošlosti služio svaki "normalni" lokalac, a i poneki današnji bi rado njome pošao, samo kada bi znao gdje je... Riječ je, naravno, o šetnji, *hodeć*, a ne o automobilskom prijevozu, jer do Picika se može i cestom. Kada se pojavila karta tih izletničkih staza, isprva sam se čudio tako nerazumnom izboru pješačkog puta, ali kada malo razmisliš, možda je i bolje tako. Da kroz škalice navale čopori turista, dugoročno bi im se vje-

rojatno loše pisalo (škalicama, ne turistima) - em ne bi baš svatko pazio kada se kroz njih provlači, em bi se kad-tad netko dosjetio da ih naprosto razvali, kako bi se tuda moglo i biciklom... Ne, hvala, neka taj čarobni put ostane onima koji ga zavrjeđuju.

Škalice se koriste gdje god je nužno omogućiti prolaz ljudima, a zapriječiti ga stoci. Na Krku su najljepši primjer takvog rješenja draški *bunari*, suhozidni spremnici za kišnicu kakvi se koriste izvan naselja. Budući da je voda u bunaru namijenjena za piće samo ljudima, građevina u pravilu ima tijesan ulaz, škalicu, koji sprečava pristup ovcama.

Škalica (stupi) na ulazu u nenatkriveno predvorje draškog bunara Semjuni.

Osim draških *bunara*, kod kojih je škalica pravilo, imaju je i poneki *zdenci* na drugim područjima, ali tu je to više iznimka. Lijepu i funkcionalnu škalicu ima npr. puntarski *zdenac* na Vrškoh. I puntarski Veli *zdenac*, uz *klanac* Kalabrinj - Malantruš, na samom sjevernom vrhu Barbine, imao je na ulazu prekrasnu škalicu od dva dojmjljiva monolitna stupa. Tjedan dana nakon što sam tuda izmarkirao izletničku stazu, škalicu sam zatekao razvaljenu - jedan od monolita ležao je na tlu. Po svemu sudeći, bio je to čisti vandalizam iz objesti, netko od prolaznika se "junačio" na neprimjeren način. Jer lako je srušiti i najmasivniji monolit, ali teško ga je ponovo uspraviti... Danas je gromača oko Veloga *zdenca* obnovljena, ali ulazna škalica nije - obnovitelji vjerojatno nisu ni znali da je ikada postojala. I zato, nažalost, valja zahvaliti Turističkoj zajednici grada Krka što put od Skrbčić do Picika **nije** trasirala kraticom kroz deset škalic...

Završavam svojom već uobičajenom mantrom: *Poštujte krhku ljepotu gromača i trud njihovih graditelja! Ako baš nigdje u blizini nema zatoke ili škalice, pa morate preskakati gromaču, pazite da je ne oštetite. Padne li ipak koji kamen s vrha, ne bilo vam teško vratiti ga. Otok još nije zaštićen kao eko ili etno park, ali ponašajte se kao da jest, i pomozite da bude!*

"Leve iti ne!" Desno: Za Picik paričani!